

ENDURSKOÐENDARÁÐ

Skýrsla um störf endurskoðendaráðs 2021

Störf endurskoðendaráðs á árinu 2021

Inngangur

Endurskoðendaráð er eftirlitsaðili með störfum endurskoðenda og er verksvið ráðsins skilgreint í VIII. kafla laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun. Þau lög tóku gildi þann 1. janúar 2020 en með þeim var innleidd í íslensk lög reglugerð ESB nr. 537/2014, um sérstakar kröfur í tengslum við lögboðna endurskoðun á einingum sem tengjast almannahagsmunum og niðurfellingu á ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2005/909/EB.

Hlutverk endurskoðendaráðs samkvæmt 38 gr. laga nr. 94/2019 er að hafa eftirlit með því að endurskoðendur og endurskoðunarfyrirtæki ræki störf sín í samræmi við ákvæði laganna, góða endurskoðunarvenju, siðareglur endurskoðenda og aðrar reglur sem taka til starfa endurskoðenda.

Í eftirlitinu felst ábyrgð á:

- löggildingu endurskoðenda og starfsleyfum endurskoðunarfyrirtækja
- beitingu viðurlaga
- eftirliti með gæðakerfi endurskoðunarfyrirtækja
- gæðaeftirliti skv. VII. kafla laga nr. 94/2019
- eftirfylgni með því að kröfum um óhæði skv. V. kafla laganna sé fylgt
- innleiðingu góðrar endurskoðunarvenju og siðareglum endurskoðenda
- kröfum um endurmenntun skv. 9. gr. laganna
- starfsábyrgðartryggingu skv. 8. gr. laganna.

Endurskoðendaráð heyrir undir menningar- og viðskiptaráðuneytið (áður atvinnu- og nýsköpunarráðuneyti) og skipar menningar- og viðskiptaráðherra þrjá einstaklinga í ráðið til fjögurra ára í senn og jafn marga til vara. Skulu þeir hafa þekkingu á sviðum sem tengjast endurskoðun. Formaður skal fullnægja skilyrðum til að vera skipaður í embætti héraðsdómara. Eins skal farið um skipan varamanna.

Núverandi endurskoðendaráð var skipað frá 1. janúar 2020 en í ráðinu sitja Áslaug Árnadóttir, formaður, Hildur Árnadóttir og Jón Arnar Baldurs. Varamenn eru Anna Mjöll Karlsdóttir, varaformaður, Jóhann Gunnar Jóhannsson og Birgir Grétar Haraldsson. Starfsmaður endurskoðendaráðs er Elín Norðmann lögfræðingur.

Endurskoðendaráð hélt níu fundi á árinu 2021 auk samráðsfunda með atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti (nú menningar- og viðskiptaráðuneyti).

Hér á eftir verður gerð grein fyrir því helsta sem kom til umfjöllunar og afgreiðslu hjá endurskoðendaráði á árinu 2021:

Gæðaeftirlit 2021

Eitt umfangsmesta verkefni endurskoðendaráðs er að sjá um að fram fari gæðaeftirlit með þeim störfum endurskoðenda sem falla undir ákvæði laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun. Með gildistöku laganna voru innleidd ákvæði tilskipunar ESB nr. 2014/56 og reglugerðar ESB nr. 537/2014. Nýju löggin fela í sér margvíslegar breytingar frá eldri lögum um endurskoðendur, nr. 79/2008, meðal annars hvað varðar gæðaeftirlit með endurskoðendum og endurskoðunarfyrtækjum. Samkvæmt 22. gr. laganna er endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum sem þar starfa skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá er endurskoðendum eða endurskoðunarfyrtækjum sem annast endurskoðun eininga tengdra almannahagsmunum skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 setti endurskoðendaráð nýjar reglur um framkvæmd gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda nr. 1091/2020, sbr. 3. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019 sem leystu af hólmi eldri reglur. Jafnframt tók gildi ný gjaldskrá vegna gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda og endurskoðunarfyrtækja, nr. 1441/2020, sbr. 40. gr. laga nr. 94/2019 en gjaldskráin gildir um innheimtu þjónustugjalda sem standa skulu undir kostnaði við gæðaeftirlit endurskoðendaráðs.

Þar sem ekki fór fram hefðbundið gæðaeftirlit á árinu 2020 vegna vinnu endurskoðendaráðs við breytingar á skipan eftirlitsins í kjölfar gildistöku nýrra laga og vegna covid-19, var gæðaeftirlit ráðsins árið 2021 framkvæmt í fyrsta sinn samkvæmt nýrri skipan.

Undirbúningur gæðaeftirlitsins hófst í upphafi árs 2021 og voru níu endurskoðunarfyrtækni valin í gæðaeftirlit á grundvelli áhættugreiningar, í samræmi við 1. og 2. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglna nr. 1091/2020. Voru boðunarbréf send út í júní 2021.

Í maí 2021 auglýsti endurskoðendaráð eftir gæðaeftirlitsmönnum til að framkvæma gæðaeftirlitið. Ráðinu bárust 18 umsóknir og voru 13 gæðaeftirlitsmenn valdir úr hópi umsækjenda. Margret Flóvenz, endurskoðandi, var ráðin umsjónarmaður gæðaeftirlitsins en hlutverk umsjónarmanns er að halda utan um eftirlitið, vera gæðaeftirlitsmönnum til stuðnings og gæta þess að eftirlitið sé framkvæmt á samræmdan hátt. Margret Flóvenz lauk jafnframt við gerð handbókar um gæðaeftirlit með endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum og er henni ætlað er að vera gæðaeftirlitsmönnum til leiðbeiningar og aðstoðar við framkvæmd gæðaeftirlitsins. Handbókin nær ekki yfir allt það efni sem gæðaeftirlitsmenn þurfa að kunna skil á en er ætlað að vera viðbót við útgefna gátlista og faglega þekkingu, dómgreind og gagnrýni gæðaeftirlitsmanna. Handbókin verður uppfærð eftir þörfum en hana má finna á heimasíðu endurskoðendaráðs, www.endurskodendarad.is.

Í júní og september 2021 hélt umsjónarmaður gæðaeftirlitsins námskeið fyrir gæðaeftirlitsmenn þar sem farið var yfir nánari framkvæmd gæðaeftirlitsins.

Framkvæmd gæðaeftirlitsins hófst í september 2021. Af ýmsum ástæðum urðu nokkrar tafir á framkvæmd eftirlitsins og var gæðaeftirliti í nokkrum endurskoðunarfyrirtækjum enn ólokið í árslok 2021. Endurskoðendaráð mun taka saman skýrslu um niðurstöður gæðaeftirlitsins og birta á heimasíðu ráðsins þegar endanlegar niðurstöður liggja fyrir.

Löggilding til endurskoðunarstarfa

Við gildistöku laga nr. 94/2019 var sú breyting gerð að endurskoðendaráð veitir nú löggildingu til endurskoðunarstarfa í stað ráðherra áður, sbr. 1. mgr. 3. gr. laganna. Jafnframt skipar endurskoðendaráð þriggja manna prófnefnd endurskoðenda til fjögurra ára í senn, sbr. 7. gr. laganna, en prófnefndin heldur árlega próf fyrir þá sem sækja um löggildingu til endurskoðunarstarfa. Núverandi prófnefnd var skipuð í upphafi árs 2020 og eru nefndarmenn prófnefndar Jón Arnar Baldurs, formaður, Sigrún Guðmundsdóttir og Unnar Friðrik Pálsson.

Próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa voru haldin dagana 8., 11. og 15. október 2021. Alls þreyttu 15 einstaklingar próf í endurskoðun og reikningsskilum og 25 einstaklingar próf í skattalögum, félagarétti, kostnaðarbókhalði og stjórnendareikningsskilum. Á árinu 2021 var í fyrsta sinn veitt heimild til að þreyta prófin á landsbyggðinni og voru próf haldin samtímis á fjórum stöðum á landinu.

Í samræmi við reglugerð nr. 595/2020, um próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa, var prófinu skipt í tvo prófhluta og getur prófmaður, sem ekki nær tilskilinni lágmarkseinkunn, þreytt próf eða prófhluta að nýju. Frá því prófmaður nær fullnægjandi árangri í fyrsta prófhluta og þar til hann hefur lokið síðasta prófhluta mega líða þrjú ár hið mesta skv. 7. gr. reglugerðarinnar.

Að þessu sinni hlutu átta einstaklingar löggildingu til endurskoðendastarfa og voru þeim afhent prófskírteini sín við hátíðlega útskriftarathöfn þann 16. desember 2021.

Endurmenntun

Samkvæmt 1. mgr. 9. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að afla sér endurmenntunar sem tryggir að þeir viðhaldi reglulega fræðilegri þekkingu, faglegri hæfni og faglegum gildum. Samkvæmt 2. mgr. 9. gr. laganna skal endurmenntun endurskoðenda að lágmarki svara til 20 klukkustunda á ári og samtals 120 klukkustunda á hverju þriggja ára tímabili. Eftir gildistöku nýju laganna tók gildi ný reglugerð nr. 665/2020, um endurmenntun endurskoðenda, þar sem kveðið er á um hvað teljist til endurmenntunar.

Samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020 hefur endurskoðendaráð eftirlit með því að endurskoðendur uppfylli kröfur um endurmenntun. Endurskoðendum ber sjálfum að halda skrá yfir endurmenntun sína og staðfestingar á henni. Félag löggiltra endurskoðenda (FLE) hefur haldið utan um endurmenntun félagsmanna sinna og komið upplýsingum til endurskoðendaráðs fyrir 1. febrúar ár hvert, sbr. 3. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020. Þeir endurskoðendur sem ekki eru félagar í FLE bera sjálfir ábyrgð á því að senda ráðinu upplýsingar um endurmenntun sína innan framangreinds tímamarks.

Þegar upplýsingar um endurmenntun endurskoðenda á árinu 2020 lágu fyrir kom í ljós að sex endurskoðendur höfðu ekki fullnægt skilyrðum 9. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglugerðar nr. 665/202. Endurskoðendaráð fylgdi málum eftir gagnvart þeim endurskoðendum með bréfi þar sem óskað var skýringa. Þegar skýringar höfðu borist var málum gagnvart fimm endurskoðendum lokið af hálfu endurskoðendaráðs þar sem viðkomandi endurskoðendur gátu sýnt fram á fullnægjandi endurmenntun. Sjötti endurskoðandinn óskaði eftir innlögn löggildingar skv. 1. mgr. 11. gr. laga nr. 94/2019 og féllst endurskoðendaráð á beiðni hans.

Starfsábyrgðartryggingar

Um starfsábyrgðartryggingar er fjallað í 8. gr. laga nr. 94/2019 og reglugerð nr. 1010/2020 um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda.

Árleg eftirfylgni

Samkvæmt 8. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að hafa starfsábyrgðartryggingu hjá váttryggingafélagi sem hefur heimild til að veita þjónustu hér á landi vegna fjárhagstjóns sem leitt getur af gáleysi í störfum þeirra sjálfra eða starfsmanna þeirra samkvæmt lögnum. Ber þeim fyrir 15. janúar ár hvert að senda endurskoðendaráði staðfestingu þess að þeir hafi gilda starfsábyrgðartryggingu. Ákvæði laganna um að endurskoðendur hafi gilda starfsábyrgðartryggingu eru ófrávíkjanleg og uppfylla þeir, sem ekki hafa slíka tryggingu, ekki skilyrði til að halda löggildingunni sinni til endurskoðunarstarfa.

Með vísan til framangreinds yfirlýsingar endurskoðendaráðs í upphafi árs 2021 innsendar upplýsingar um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda fyrir árið 2021. Haft var samband við þá aðila sem ekki var staðfest að hefðu tryggingu og var þeim gert að skila ráðinu staðfestingu um gilda starfsábyrgðartryggingu. Barst slík staðfesting í öllum tilvikum.

Uppsögn starfsábyrgðartrygginga

Komi til þess að lögbundinni starfsábyrgðartryggingu endurskoðanda sé sagt upp tilkynnir viðkomandi váttryggingafélag það til endurskoðendaráðs, sbr. 3. gr. reglugerðar nr. 1010/2020. Endurskoðendaráð fékk nokkurn fjölda tilkynninga frá váttryggingafélögum um að starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda væru ekki lengur í gildi hjá þeim. Endurskoðendaráð óskaði í kjölfarið eftir staðfestingu frá viðkomandi endurskoðendum um að þeir hefðu aflað sér fullnægjandi ábyrgðartryggingar hjá öðru váttryggingafélagi. Bárust slíkar staðfestingar í öllum tilvikum.

Endurskoðendaskrá

Með lögum nr. 94/2019 var umsjón endurskoðendaskrár flutt frá atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu til endurskoðendaráðs. Ný reglugerð um opinbera skrá yfir endurskoðendur og endurskoðunarfyrtæki nr. 666/2020 tók gildi í júlímánuði 2020.

Endurskoðendaráð uppfærði skrána jafn óðum á árinu 2021 og er uppfærð skrá birt á heimasíðu ráðsins, www.endurskodendarad.is.

Innheimta eftirlitsgjalds endurskoðenda

Endurskoðendaráð hefur nú umsjón með innheimtu eftirlitsgjalds endurskoðenda en innheimtan var áður í höndum ráðuneytis. Um álagningu og innheimtu eftirlitsgjaldsins er fjallað í 39. og 40. gr. laga nr. 94/2019 og er gjalddagi 1. apríl ár hvert.

Áritun endurskoðenda sem ekki starfa hjá fyrirtæki sem fengið hefur starfsleyfi sem endurskoðunarfyrirtæki

Á árinu 2021 hafði endurskoðendaráð til meðferðar fjórar ábendingar frá ársreikningaskrá um ársreikninga sem áritaðir höfðu verið af endurskoðendum sem ekki störfuðu hjá fyrirtæki sem fengið hafði starfsleyfi sem endurskoðunarfyrirtæki, eins og áskilið er í 4. gr. laga nr. 94/2019. Af hálfu endurskoðendaráðs voru málin litin alvarlegum augum og var það mat ráðsins að umrædd háttsemi fæli í sér brot gegn 1. mgr. 4. gr. laga nr. 94/2019 og 1. mgr. 14. gr. sömu laga. Það var jafnframt mat endurskoðendaráðs að umrædd háttsemi kynni að varða áminningu og/eða tímabundinni niðurfellingu löggildingar til endurskoðunarstarfa skv. 2. mgr. 48. gr. laga nr. 94/2019. Hlutaðeigandi endurskoðendum var kynnt framangreind afstaða endurskoðendaráðs og þeim gefinn kostur á að koma að andmælum skv. 13. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Í þremur tilvikum var viðkomandi endurskoðanda veitt áminning og löggilding hans felld niður tímabundið, allt frá einum mánuði og upp í sex mánuði, eftir alvarleika brots. Fjórða málið var enn til meðferðar hjá endurskoðendaráði í árslok 2021.

Notkun orðsins endurskoðun eða endurskoðandi í starfs- eða firmaheiti.

Í 1. mgr. 6. gr. laga nr. 94/2019 kemur fram að öðrum en endurskoðendum og endurskoðunarfyrirtækjum sé óheimilt að nota orðin endurskoðandi eða endurskoðun í starfs- eða firmaheiti sínu. Þá sé óheimilt að vekja þá trú að aðili, sem hefur ekki fengið löggildingu sem endurskoðandi eða er án gildra réttinda, sé endurskoðandi með notkun starfsheitis, firmanafns eða með öðrum misvísandi hætti.

Á árinu 2021 bárust endurskoðendaráði nokkrar ábendingar um brot einstaklinga og fyrirtækja gegn ákvæði 6. gr. laga nr. 94/2019. Í þeim tilvikum var orðið endurskoðun notað í firmaheitum eða á vefsíðum fyrirtækja sem ekki höfðu fengið starfsleyfi sem endurskoðunarfyrirtæki eða starfsheitið endurskoðandi notað af aðilum sem ekki höfðu fengið löggildingu til endurskoðunarstarfa eða höfðu lagt inn löggildingu sína.

Í framangreindum málum sendi endurskoðendaráð viðkomandi aðilum bréf þar sem þess var krafist að brugðist yrði við svo ekki væri brotið gegn 6. gr. laga nr. 94/2019 og var málunum jafnframt fylgt eftir af hálfu ráðsins.

Meðferð erinda

Á árinu 2021 afgreiddi endurskoðendaráð nokkur mál sem borist höfðu ráðinu á árinu 2020 en var ólokið í upphafi ársins 2021. Þá bástust ráðinu margvísleg erindi og ábendingar á árinu 2021 og hlutu flest málanna endanlega afgreiðslu á árinu.

Samskipti við atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið

Endurskoðendaráð átti góð samskipti við atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið á árinu 2021 varðandi málefni endurskoðendaráðs. Var þar bæði um að ræða reglulega samráðsfundi sem og önnur samskipti vegna margvíslegra mála tengd ráðinu. Meðal þeirra mála sem rædd voru á fundum endurskoðendaráðs og ráðuneytisins voru álitamál sem varða beitingu viðurlaga af hálfu ráðsins vegna brota á siðareglum endurskoðenda en nokkur slík mál komu upp hjá ráðinu á árinu 2020. Í 2. mgr. 17. gr. eldri laga um endurskoðendur nr. 79/2008 var að finna skýra heimild endurskoðendaráðs til að beita viðurlögum, m.a. í formi áminningar, í þeim tilvikum þegar brotið var gegn ákvæðum laganna, þ.m.t. 2. mgr. 8. gr. þar sem kveðið var á um skyldu endurskoðenda til að hlíta siðareglum Félags löggiltra endurskoðenda. Í 48. gr. núgildandi laga nr. 94/2019, sem gildi tóku 1. janúar 2020, er að finna hliðstætt viðurlagaákvæði. Samkvæmt þeim lögum var þó sú grundvallarbreyting gerð að endurskoðendum er ekki lengur skylt að eiga aðild að Félagi löggiltra endurskoðenda. Í 1. mgr. 14. gr. laga nr. 94/2019 er kveðið á um skyldu endurskoðenda til að hlíta siðareglum án þess þó að tilgreint sé við hvaða siðareglur sé þar átt. Í ljósi framangreinds telur endurskoðendaráð að lagastoð skorti varðandi heimildir ráðsins til að beita viðurlögum samkvæmt X. kafla laga nr. 94/2019 vegna atvika, sem rekja má til brota á siðareglum. Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 hefur endurskoðendaráð því ekki beitt viðurlögum í tengslum við úrlausnir mála sem ráðinu hafa borist og varða brot á siðareglum. Það er mat endurskoðendaráðs að brýnt sé að gera viðeigandi breytingar á lögum nr. 94/2019 til að bæta úr framangreindum annmarka. Erindi þess efnis var upphaflega sent ráðuneytinu á árinu 2020 og það ítrekað á árinu 2021, bæði skriflega og á fundum endurskoðendaráðs með starfsmönnum ráðuneytisins.

Á fundum endurskoðendaráðs og ráðuneytisins á árinu 2021 ítrekaði endurskoðendaráð jafnframt áður sent erindi varðandi eftirlit með endurskoðunarnefndum, á grundvelli c. liðar 1. mgr. 27. gr. reglugerðar ESB nr. 537/2014 sem innleidd var í íslenska löggjöf með gildistöku laga nr. 94/2019. Samkvæmt ákvæði 1. mgr. 27. gr. reglugerðarinnar skulu lögbær yfirvöld, sem tilnefnd eru samkvæmt 1. mgr. 20. gr. og Evrópska samkeppnisnetið, eftir atvikum, reglulega vakta þróun á markaði varðandi veitingu þjónustu á sviði lögboðinnar endurskoðunar til handa einingum sem tengjast almannahagsmunum. Er frammistaða endurskoðunarnefnda meðal þeirra atriða sem meta skal í því sambandi. Um endurskoðunarnefndir er fjallað í lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, en endurskoðendaráð hefur ekki valdheimildir til að hafa eftirlit með því að ákvæðum þeirra laga sé framfylgt. Ráðið hefur því aðeins heimildir til að hafa eftirlit með því að endurskoðendur ræki skyldur sínar gagnvart endurskoðunarnefndum en ekki heimildir til að framfylgja eftirliti með endurskoðunarnefndunum sjálfum og starfsemi þeirra, eins og skylt er samkvæmt framangreindu ákvæði reglugerðar ESB. Endurskoðendaráð telur bagalegt að hafa ekki viðhlítandi eftirlitsheimildir hvað endurskoðunarnefndir varðar og sendi það ráðuneytinu upphaflega erindi þess efnis á árinu 2020. Í erindinu kom fram að ef fela eigi

endurskoðendaráði eftirlit með endurskoðunarnefndum þurfi lagabreytingar að koma til. Á fundum ráðsins með ráðuneytinu á árinu 2021 var framangreint álitæfni rætt og erindi ráðsins ítrekað.

Erlent samstarf

Í kjölfar þess að ákvæði tilskipunar ESB nr. 2014/56 og reglugerð ESB nr. 537/2014 voru innleidd í íslenskan rétt með gildistöku laga nr. 94/2019 hóf endurskoðendaráð að taka þátt í fundum CEAOB (Committee of European Auditing Oversight Bodies). CEAOB er samstarfsvettvangur eftirlitsaðila með endurskoðendum í Evrópusambandinu og er ætlað að styrkja samevrópskt eftirlit og samræmda framkvæmd framangreindra Evrópugerða. Endurskoðendaráð er áheyrnaraðili að ráðinu.

Vegna Covid-19 fóru allir fundir CEAOB á árinu 2021 fram í gegnum fjarfundabúnað.

Af sömu ástæðu féll niður árlegur samráðsfundur norrænna eftirlitsaðila með endurskoðendum.